

EGY RENDHAGYÓAN MUZSIKÁLÓ REGÉNY

Mörk Leonóra, *Szentjánosfű*, Jaffa Kiadó, Budapest, 2023.

Már többször írtam Mörk Leonóráról és eddig tíz könyve legtöbbjéről, többek között a *Parlandóban*, az *Evangélikus Életben*, vagy épp a *Mértékadóban*, hol könyvismeretést, hol nagyobb interjút. Mégpedig a mindkettőnk könyveiben jelenlévő sok, Németországhoz, Hollandiához, továbbá zeneművekhez (például Bach-korálokhoz, Mozart- és Beethoven-opuszokhoz,) s a képzőművészethez kötődő élmények révén. A 2023. évi Ünnepi Könyvhét alkalmából megjelenő, mint mindig a Jaffa Kiadó gondozásában megjelent tizenegyedik regénye, a *Szentjánosfű* különösen is kedves nekem, részben a szerző komoly gyógynövény és virágszeretetről tanúskodó cím és a részletek miatt. De főleg azért, mert civil, nem szépírói, hanem tudományos hivatásom, a 17. századi puritán irodalom révén jómagam is eljutottam a nem igazán túristaparadicsomként ismert, de rejtelmes szépségű Észak-Hollandiába, Frízföldre, amelyet Magyarországhoz és

Erdélyhez eltéphetetlen szálak fűznek, elsősorban Franeker városa, ahol 1585-től működött a leideni után Hollandia második legrégebbi egyeteme, ahol a tizenhetedik században olyan nevezetes magyarok peregrináltak, vándordeákoskodtak, mint Apáczai Csere János, Magyarország és Erdély egyik legnevezetesebb pedagógusa. A Habsburg egyetemjárás tilalmának, majd a szomorú 1811-es, Napóleonnak „köszönhető” egyetembezárásnak lett a későbbiekben egyfajta jóvátétele a Groeningeni Egyetemen folyó, nagyon intenzív hungarológiai munka. Mindkét helyszínen jártam, a franekeri főutca többnyelvű emléktábláját stílszerűen süvöltő szélben és zuhogó esőben végigböngészve, ahogyan könyvajánlómhoz csatolt versem, s annak holland fordítása is bizonyítja. Nem véletlenül említem kiemelten ezt a két frízföldi várost, hiszen a regény főhőse, Jan de Stomme (a Néma Jan) Franekerben született, s egy gyermekkori nagy betegség tette süketnémává. Ő ugyan a valóságban nem Groeningenben, hanem Leeuwardenben tanult, de az író elegánsan vegyíti a fikciót a művészettörténeti tényekkel.

A történet 1634 júniusában, a „midzommernacht” varázslatos hangulatában indul, Vlieland szigetén. Sokan azt hiszik, hogy a szentivánéj, tűzugrások és szerelmi mámorok csak a skandináv országok népszokása, de ez tévedés. Az ősztől tavaszig nagynénjéék jellegzetesen keskeny, bár jómódú leeuwardeni házában élő fiatal lány, Aelke, az orbáncfű aranysárga, megnyugtató virágszőnyegének varázslatában, ha nem is szavakkal, de mozdulatokkal és érintésekkel itt ismeri meg élete nagybetűs szerelmét, a festőművész Jant. Megismerkedésük szinte pillanatok alatt komolyra fordul, s bár a gyermekkori fülgyulladás miatt fogyatékosnak számító Jan csak összefonódó ujjaikkal tud szerelmet vallani a lánynak, a természet, a sziget hangjai úgy elbűvölik a fiatal teremtést, hogy szerelmük még azon az éjszakán beteljesül: „Lassan tértek vissza hozzá az éjszaka zajai, a szél zúgása a lombokban, a víz csobbanása, ha felvetődött benne egy hal, a békák kórusa, a kecskefejő madár egyhangú pirregése. Amikor újra kinyitotta a szemét, a csillagok olyan

közelinek tűntek a delfti kék égbolton, mindta csak ki kellene nyújtania a kezét feléjük, és elérné őket. Vajon mit kívánna, ha a markában tarthatna egyet? Azt, hogy ez az éjszaka soha ne érjen véget? A táncmuzsikát, a hangszerek hangját csak idegeivel érzékelő Jan a forgatagban elkeveredik Aelkétől, de biztos benne, hogy a vázlatkönyvében őt megörökítő rajz segít majd, hogy megtalálja az ő nyárközépi virágát. Ám a fiút Amszterdamba, majd Londonba szólítja a hivatása, s szigorú, három meghalt kisgyermekét szívében és három festményen őrző nagynéni-nevelőanya, Jacoba de Vries kívánságára, már Jan gyermekét várva, egy középkorú nemesúr felesége lesz. Az író ebben a West-Vlieland sárga téglás templomában lejátszódó házasságkötési jelenetben a magyar református házassági eskü gyönyörű szavait adja a holland pár szájába. Aelke harmadik évében járó kislányát, Doutzent elragadja a pestis, s anyja karjában olyan merev, fehér szoborrá válik, mint felnevelő nagynénje kis festményeken megörökített halottai. Fájdalom, ilyen emlék-képeket én is láttam több holland múzeumban, s az „igazi” Néma Jan néhány művét is, bár számomra a holland Festők Festője Jan Vermeer van Delft.

A regénybeli Jan éppen akkor találja meg férje, Wijbrandus úr házában Aelkét, amikor a kislányt felravatalozzák. Rövidesen kiderül, ki volt a gyermek igazi apja, s Jan és Aelke Leeuwardenből elhajózik Groeningenbe.

Múlt és jelen Leeuwardenben és

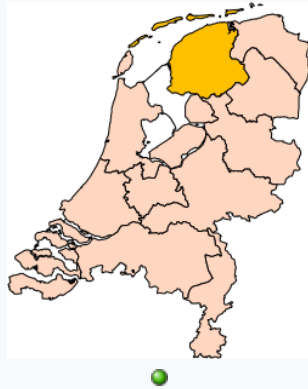
Groeningenben

A történetet a finom, aprólékos táj-, szokás-, sőt, festészet- és családtörténeti leírások, a környezet „nagyon holland” mivolta teszi vonzóvá, s néhány ponton valósággal a napjainkban oly ritka „Buddenbrook-ház” élmény huszonegyedik századi, női, de egyenesági rokonává.

[Mörk Leonóra: Szentjánosfű könyvtrailer \(0:27\)](#)

Nyilván ezt érzékelték már a regényt bemutató film- és riportanyagok ismerői közül sokan, s ennek köszönhető, hogy már vagy tíz nappal az idei Ünnepi Könyvhét előtt nagyon sok előrendelt példány dedikálására sor kerülhetett. Azon sem csodálkoznék, ha megélné egy időre az általában Dél-Hollandiában időző

magyar túristák érdeklődése a Frízföld titokzatos, a tengeri széllel „körbemuzsikált”, sokszor archaikusnak tűnő világa iránt is.

Frízföld / Friesland / Fryslân

A pozíció Hollandia térképé

Frízföld / Friesland / Fryslân zászlaja

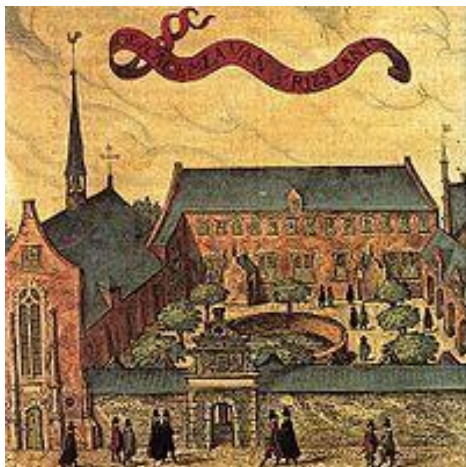

[Walking in Leeuwarden 🍂 | Friesland | The Netherlands 4K⁶⁰ \(28:56\)](#)

Copyright ©Wandering Thomas

Petróczi Éva

FÜGGELÉK

Az 1585-ben alapított franekeri egyetem épülete

ESŐ MOSDATJA...

Apáczai Csere János és társai emlékezetére

Apáczai Csere János. Gisbertus Voetius (Christiaan van Geelen) festménye,
1815–1826 között)

Eső mosdatja
Franekert,
Frízföld
egykor-volt
diákbölcsejét;
ide aligha illene
mosolygó, napsütötte ég,
ide, ahol gyászverte,

koldus kis hazák

– Magyarhon, Erdély –
ifjai kortyoltak
a szegények makacs szomjával
tudományt.

Egy emléktábla.
Ennyi volna csak?
Sok rozsdaszínű téglá,
Türelmes, mindig-ázó, hallgató.

Néhány szent lábnyom
máig ittmaradt.

Petrőczy Éva

DE REGEN WAST...

*Ter nagedachtenis van Apáczai Csere János
en zijn metgezellen.*

Utrecht, Apáczai és társainak egyik fontos tanulmányi helye
(Joost Cornelisz. Droochsloot festménye, 1625)

De Regen wast voortdurend
Franeker,
ééns Friesland's
studentenwieg en zetel.
Hier hoort geen
vrolijke,
zonovergoten hemel,
hier, waar zonen uit met rouw geslagen streken

– Hongarenland, Zevenburgen –
hun dorst naar kennis, gretig, armen eigen,
met volle teugen lesten.

Een gedenkplaat.
Zou dit alles zijn?
Veel roestbruin baksteen,
geduldig, zwijgzaam, wekend in de regen.
Een heilig voetspoor
voorgoed hier gebleven

Éva Petróczi

(Transl. by Marcell Marosvölgyi, Heemstede)